

УДК 94(477)+372.48

Вони були першими: А.П. Жмайло – випускник Криворізького вечірнього робітничого технікуму 1926 р. (90-річчю першого випуску Криворізького національного університету присвячується)

Л.В. ДОЯР

Криворізький національний університет, м. Кривий Ріг, Україна
E-mail: lardo07@rambler.ru**Авторське резюме**

У статті досліджено життєвий та трудовий шлях першого випускника Криворізького національного університету, студента Криворізького вечірнього робітничого технікуму 1922-1926 рр., одного з організаторів гірничорудної промисловості Кривого Рога, учасника повоєнної відбудови Криворізького залізничного басейну, першого в історії Криворізького гірничорудного інституту Героя Соціалістичної Праці.

Біографія Андрія Павловича Жмайло (1903-1961) – є яскравим віддзеркаленням радянської епохи в історії України, вмістилищем ключових подій та явищ першої половини ХХ століття, а саме: утворення робітничих факультетів для навчання малоосвіченого пролетаріату і селянства, в одному з яких (Криворізькому вечірньому робітничому технікумі) А.П. Жмайло отримав кваліфікацію гірничого техника; кампанії коренізації – українізації 1920-х – початку 1930-х рр., що забезпечила можливість кар'єрного зростання представникові української нації і знайшла відображення у навчальних планах тогочасних вищих навчальних закладів України; форсованої індустріалізації міжвоєнного періоду, внаслідок якої було утворено гірничорудну галузь соціалістичного Кривбасу; Великої Вітчизняної війни (1941-1945 рр.), під час якої було проведено безприкладну у світовій історії евакуацію виробничих сил в глиб країни та продемонстровано масовий трудовий героїзм; післявоєнної відбудови зруйнованого господарства, коли було проведено реєвакуацію виробництв і кадрового потенціалу зі Сходу на Захід і забезпечено функціонування відновленого народного господарства.

Андрій Павлович Жмайло уникнув сталінських репресій, однак, жив в умовах тоталітарної дисципліни, яка жорстко карала за помилки, допущені у роботі: у 1935 р. Жмайло був знятий з посади, виключений з партії і отримав судовий вирок. Однак цей прикрий епізод фактично не вплинув на біографію випускника КВРТ і не завадив йому здобути звання Героя Соціалістичної Праці у 1958 р., що, в принципі, було нетипово для радянської практики державних нагород.

Ключові слова: гірничий техник, гірничий інженер, шахта, рудник, вищі інженерні курси, гірничий генеральний директор, Герой Соціалістичної Праці

They were the first: A.P. Zhmaylo – graduate of Kryvyi Rih evening working college 1926 (The 90th anniversary of the first issue Kryvyi Rih National University is dedicated)

L.V. DOYAR

Kryvyi Rih national university, Kryvyi Rih, Ukraine, E-mail: lardo07@rambler.ru

Abstract

This article studied the life and career of the first graduate of National University of Kryvyi Rih, the student of Kryvyi Rih evening working College 1922-1926, one of the organizers of the mining industry of Kryvyi Rih, a member of the postwar recovery Kryvbas, the first in the history of the Kryvyi Rih Mining Institute of the Hero of Socialist Labor.

Biography of Andriy Pavlovich Zhmaylo (1903-1961) - is a vivid reflection of the Soviet era in the history of Ukraine, the repository of key developments and events of the first half of the twentieth century, namely: the formation of workers' faculties to train uneducated proletariat and the peasantry, one of which (Kryvyi Rih evening working college) A.P. Zhmaylo was qualified mining equipment; indigenization campaign - Ukrainianization 1920s - early 1930, that provided an opportunity for career growth of representatives of the Ukrainian nation and reflected in the curricula of contemporary higher education in Ukraine; forced industrialization of the interwar period, as a result of which the mining industry was established socialist Kryvbas; Great Patriotic War (1941-1945), during which were conducted unparalleled in world history evacuation productive forces into the country and demonstrated the mass heroism of labor; postwar reconstruction of the destroyed economy, where production was carried resettlement and human resource capacity from the East to the West and provided with reduced functioning of the economy.

Andriy Zhmaylo escaped Stalinist repression, however, lived in a totalitarian discipline which severely punished for mistakes at work: in 1935 Zhmaylo was removed from his post, expelled from the party and got the verdict. However, this unfortunate episode, in fact, did not affect the bio graduate KEWC and not prevent him win the title of Hero of Socialist Labor in 1958 that, in principle, it is not typical for the Soviet practice of state awards.

Keywords: mining techniques, mining engineer, mine, mining camp, higher engineering courses, Mining General Director, Hero of Socialist Labor.

Постановка проблеми. Напередодні 90-річного ювілею першого випуску Криворізького вечірнього робітничого технікуму – навчального закладу, що поклав початок сучасному Криворізькому національному університету – дослідження персоналії Андрія Павловича Жмайла, безумовно, набуло особливої актуальності. При цьому слід зазначити, що дана актуалізація не обмежується локальними краєзнавчими чи університетськими потребами, а виходить на рівень загальної вітчизняної історії, адже наш випускник став видатним організатором гірничої галузі і був відомою і впливовою постаттю в країні в цілому. Він був Героєм Соціалістичної Праці, тобто входив до вузького 19-тисячного кола передовиків – стахановців в СРСР [першим носієм цього звання був Йосип Сталін, відзначений напередодні свого 60-річчя 20 грудня 1939 р. – Л.Д.]. Про суспільну затребуваність даної персоналії свідчить той факт, що лише згадане автором ім'я Андрія Павловича Жмайла в одній з попередніх краєзнавчих розвідок [5, с. 17, 114] відразу потрапило до мережевої енциклопедії з відповідним посиленням. Тож автор відчуває свою особисту відповідальність за проведення ґрунтовного дослідження життєвого шляху нашого видатного випускника.

Аналіз досліджень і публікацій. Історіографія заявленої теми на сьогоднішній день не розроблена і обмежується енциклопедичними [6, 7] та ювілейними розвідками з історії КГРІ-КТУ-КНУ [4, 8-12]. Окремі епізоди з біографії А.П. Жмайла автор розглянув у рубриці «Ретрофото» газети ДВНЗ «КНУ» «Університетські новини» [3]. Першоджерельною базою даного дослідження є матеріали музейного архіву, що зберігаються у фонді «Персоналії» [1]. Більшість з них у науковому обігу дотепер не перебувала.

Специфічною рисою першоджерельної бази з персоналії А.П. Жмайла є велика кількість документів, написаних ним власноруч (автобіографії, особові аркуші з обліку кадрів, пояснювальні записки, довідки тощо). Окрім того, збережено оригінали трудової і іспитової книжок, свідоцтва про закінчення Дніпропетровського гірничого інституту ім. Артема з додатком, усілякі посвідчення, різноманітні характеристики А.П. Жмайла (ділові, виробничі, політичні, партійні), листи представлення на його нагородження та присвоєння звань (Гірничий генеральний директор III рангу, Герой Соціалістичної Праці). Водночас у справі відсутній оригінал його Свідоцтва про закінчення КВРТ у 1926 р. [однак в експозиції музею експонується Свідоцтво, отримане Вадимом Едуардовичем Фуксом – одnogрупником А.П. Жмайла, сином знаменитого криворізького геолога Е.К. Фукса, зрозуміло, що мова йде про ідентичні за формою і змістом документи – Л.Д.]. Слід зазначити, що у кадровій документації зустрічаються

помилки: так, в одній з міністерських характеристик говориться, що вищу освіту А.П. Жмайло отримав у КГРІ у 1933 р. Значну частину першоджерел складають судові покази свідків трудового стажу А.П. Жмайла до видачі йому 20 січня 1939 р. «Трудової книжки» та численні поздоровлення (листи, телеграми, пам'ятні адреси), надіслані і вручені після присвоєння звання Героя Соціалістичної Праці.

Мета дослідження. Метою даної розвідки є дослідження життєвого та трудового шляху випускника Криворізького вечірнього робітничого технікуму А.П. Жмайла, яке увійде до загальної ювілейної праці, присвяченої 90-річчю першого випуску Криворізького національного університету.

Виклад основного матеріалу. Андрій Павлович Жмайло народився у жовтні 1903 р. у родині гірника [1, арк. 1-2]. На той момент сім'я мешкала у Синельниковому – одній зі станцій Катеринославської залізниці [на момент написання А.П. Жмайлом автобіографії (16 березня 1948 р.) залізниця називалась Сталінською – Л.Д.]. Батько Андрія Павловича працював помічником кочегара, різноробочим, отримав каліцтво на руднику (йому було ампутовано ногу) і невдовзі помер [1, арк. 34]. Сам Андрій з малолітства працював на руднику «Жовта ріка» [1, арк. 2, 33]. До 16 років хлопець мешкав з матір'ю, а у 1920 р. відправився наймитувати у Київську губернію [1, арк. 34]. Слід підкреслити, що подробиці ранньої біографії А.П. Жмайла наводяться лише в автобіографії, укладеній ним незадовго до присудження звання Героя Соціалістичної Праці.

Починаючи з 1922 р. Жмайло перебував у Кривбасі. Спочатку працював на руднику Жовтневої революції і одночасно навчався у Криворізькому вечірньому робітничому технікумі. Незважаючи на вечірню форму навчання, був активним студентом – керував комсомольською організацією технікуму впродовж 1924-1926 рр. [1, арк. 2; 5, с. 119]. У довідці, що подавалася 25 вересня 1954 р. на міністерське затвердження А.П. Жмайла управляючим тресту «Ленінруда», повідомляється, що Андрій Павлович у 1922-1926 рр. працював відкатником, лопатником, бурильником та прохідником на руднику ім. Жовтневої революції [1, арк. 3]. Закінчивши у 1926 р. технікум і отримавши звання гірничого техника, А.П. Жмайло почав працювати на інженерно-технічних посадах: у 1926-1929 рр. був гірничим майстром, контрольним десятником, черговим техніком на руднику «Жовта ріка». У 1929 р. вперше очолив підприємство – став завідувачем шахти «Індустріалізація країни» п'ятихатського рудника «Жовта ріка».

1-го лютого 1931 р. А.П. Жмайло вступив на факультет вищих інженерних курсів рудничного відділу Дніпропетровського гірничого інституту, про що свідчить оригінал його іспитової книжки за № 4, виданої 4-го травня 1931

р. [1, арк. 35]. Цікаво, що на печатці закладу зазначено дивну для ДПІ назву, а саме «Дніпропетровський Гірничий інститут ім. тов. Артема Сергеева». 13 жовтня 1932 р. А.П. Жмайло отримав Свідоцтво за № 140 про закінчення ВІК при ДПІ та присвоєння кваліфікації гірничого інженера – оригінал документа зберігається у справі [1, арк. 36]. За час навчання Андрій Павлович засвоїв 30 дисциплін спеціального циклу, 6 дисциплін суспільно-політичного циклу, 1 – суспільного циклу, 1 – іноземного циклу та 5 – фізико-математичного циклу. Судячи з іспитової книжки А.П. Жмайло був посереднім студентом, у нього було чимало задовільних оцінок і навіть перездачі, однак, це не завадило йому стати видатним виробничником, піднімати відсталі уральський рудник у 1940-1946 рр., а згодом, успішно відбудувати повоєнний Кривбас. Чого ж навчали на вищих інженерних курсах ДПІ на початку 30-х рр. минулого століття? По-перше, вчили українську (суспільний цикл) і англійську (іноземний цикл) мови. По-друге, засвоювали фізико-математичний цикл, а саме: молекулярну фізику, теплоту, електрику, аналітичну геометрію, диференціальні та інтегральні обчислення. Серед дисциплін суспільно-політичного циклу у тогочасному ДПІ викладалися: політекономія, економічна політика, діамат, ленінізм, економіка гірничої промисловості та марксистська теорія техніки. Спеціальний цикл для підготовки гірничого інженера складався з таких дисциплін, як: нарисна геометрія, загальна хімія, геодезія, маркшейдерське мистецтво, загальна геологія, вибухові роботи, теоретична механіка, статика споруд, опір матеріалів, теорія механізмів і машин, деталі машин, гідравліка, теплотехніка, проходження і укріплення виробіток, розробка рудних родовищ, вентиляція і освітлення, рудничні підземні споруди, руднична доставка, електротехніка, аналітичний курс гірничого мистецтва, механізація гірничих робіт, насоси і вентилятори, компресори, застосування електрики у гірничій справі, збагачення руд, оцінка корисних копалин, організація виробництва, техніка безпеки, рятувальна справа, технічне креслення. Аналізуючи навчальний план випускника ДПІ 1932 р. можна стверджувати, що 87 % дисциплін носили суто технічний характер, надмірної політизації не спостерігалася, а кампанія українзації успішно продовжувалася.

Після закінчення Дніпропетровського гірничого інституту Андрій Павлович повернувся на шахту «Індустріалізація країни» [1, арк. 34], але незабаром зайняв посаду завідуючого шахтою рудника «Інгулець» [1, арк. 3]. У 1934-1935 рр. Жмайло керував рудоуправлінням ім. Першого Травня. Перебуваючи на цій посаді, він був премійований легковою автомашиною «ГАЗ» – наказ про нагородження за № 1606 від 31 грудня 1934 р. підписав тогочасний нарком важкої промисловості С. Орджонікідзе [1,

арк. 38]. Але саме у цей, начебто зірковий час, у житті Андрія Павловича сталася трагедія – звинувачений у халатності він був виключений з лав ВКП(б), знятий з посади і засуджений до року виправних робіт [1, арк. 37]. Про цей прикрий випадок у біографії нашого випускника автор писав раніше [3]. Слід зазначити, що факт засудження Жмайла відображений лише у трьох документах: «Діловій характеристиці», написаній 1 березня 1938 р. і підписаній управляючим трестом «Руда» Александровим, «Політичній діловій характеристиці», укладеній 5 травня 1940 р. і підписаній керівником тресту «Жовтеньруда» Лаштобою і секретарем парторганізації тресту Медведевим, та власноруч написаній Жмайлом довідці від 17 березня 1955 р. [1, арк. 11-12, 37]. Інші кадрові документи такої інформації не містять, усі наявні у нашому архіві автобіографії містять позначку «під судом не перебував».

У січні 1936 р., домігшись реабілітації і поновлення членства в партії, Андрій Павлович очолив шахту «Комунар» Дзержинського рудоуправління (1935-1938 рр.), а потім шахтоуправління ім. Комінтерну (1938-1940 рр.) [1, арк. 3, 12]. Останнє було у занедбаному стані і постійно не виконувало виробничих планів – тож Жмайла направили ліквідувати недоліки і перманентне відставання підприємства [1, арк. 14].

Слід зазначити, що трудова книжка Жмайла була виписана 20 січня 1939 р., його попередній трудовий список не зберігся і документальним підтвердженням міжвоєнного періоду трудової діяльності Андрія Павловича є низка свідоцьких показань і довідок [1, арк. 24-32].

13 грудня 1940 р. Наказом народного комісара чорної металургії СРСР за № 213к [на той час посаду займав І. Тевосян – Л.Д.] А.П. Жмайло був призначений управляючим Високогірського рудоуправління тресту «Уралруда» [1, арк. 7]. Незадовго до цього, 25 листопада 1940 р., Андрій Павлович отримав грізне попередження від начальника «Головруди» Трофімова про особисту відповідальність за «відставання робіт на пускових горизонтах» [1, арк. 8]. Тож не виключено, що наказ міністра став карально-рятувним для нашого випускника – у суворому Нижньотатільському краї він провів не тільки роки війни, але й час для «спокутування гріхів». На цей умовивід нас наштотують дві урядові телеграми (від 13-го та 15-го грудня 1940 р.), надіслані Тевосяном і Трофімовим на ім'я Жмайла: мова йде про термінову передачу справ шахтоуправління «Комінтерн» діючому головному інженеру [за іронією долі, цю посаду тоді займав П.Н. Таран – одногрупник Жмайла по Криворізькому технікуму – Л.Д.] [1, арк. 39-40]. І якщо Тевосян пише, що не може задовольнити прохання Жмайла і чомо пропонує йому виїхати на Урал, то Трофімов наказує невідкладно здати справи Тарану, тер-

міново виїхати, а про виконання телеграфувати.

Необхідно підкреслити, що Андрій Павлович гідно встояв: відсталий Високогірський рудник за час його керування перетворився на успішне гірничорудне виробництво, яке у роки Великої Вітчизняної війни обслуговувало 43 підприємства країни. Одним з них був Уральський танковий завод № 183 ім. Сталіна. У музейному архіві зберігається лист-подяка управляючому Високогірським рудоуправлінням НКЧМ тов. Жмайлу від колективу цього військового об'єкта [1, арк. 41]. За успіхи у роботі рудник був нагороджений Орденом Леніна [1, арк. 34]. Ясна річ, що рудник працював під пильним оком НКВС: у справі Жмайла зберігся оригінал перепустки за № 2608, виданої йому 6 січня 1945 р. за підписом Начальника штабу позавідомчої охорони Тагілбуду НКВС [1, арк. 59]. У документі йдеться про право пересування виробничою зоною Тагілбуду НКВС за умови додаткової відмітки на лівому боці перепустки. На звороті прописано суворі вимоги щодо зберігання перепустки, будь-які причини її втрати (загублення, крадіжка, передача сторонній особі) тягнули за собою особисту відповідальність, перепустка не поновлювалася, а після закінчення свого строку дії обов'язково здавалася в органи НКВС.

12 січня 1946 р. наказом І. Тевосяна Андрій Павлович Жмайло був звільнений з посади управляючого Високогірським рудоуправлінням [1, арк. 6]. Причиною звільнення стала тяжка хвороба – крововилив у мозок [1, арк. 42]. Повернувшись у Кривий Ріг, у 1946-1947 рр. А.П. Жмайло працював старшим науковим співробітником Науково-дослідного гірничорудного інституту, але кабінетна робота, вочевидь, була не для нього [1, арк. 3]. Тож вже 7 жовтня 1947 р. він був призначений управляючим рудоуправління ім. Дзержинського тресту «Кривбасруда» [1, арк. 5]. Саме тоді загострилося суперництво наших двох випускників – Жмайла і Тарана. Виконуючий обов'язки начальника «Головруди» Патрикеев у листі до міністра Тевосяна 8 серпня 1947 р. писав, що П.Н. Тарана на посаді управляючого шахтоуправління ім. Комінтерну слід замінити на А.П. Жмайла [1, арк. 13]. Але вже 22 серпня 1947 р. було прийнято інше рішення. У листі управляючого трестом «Кривбасруда» Кудряшева до міністра Тевосяна і начальника «Головруди» Мелешкіна йшлося про те, що Дніпропетровський обком КП(б)У надав Тарану можливість виправити становище, а Жмайла, за цих обставин, призначили керувати шахтоуправлінням ім. Дзержинського, відсторонивши від роботи його попередника-невдахи П.Є. Гука [1, арк. 15]. Наказ про призначення А.П. Жмайла керівником Дзержинського шахтоуправління за № 399/к підписав заступник міністра чорної металургії СРСР П. Коробов.

Постановою Ради Міністрів СРСР за № 1567 від 11 травня 1948 р. Жмайлу було присвоєно звання Гірничого генерального директора III рангу [1, арк. 50] [документ підписав тогочасний Голова радянського уряду Й. Сталін – Л.Д.]. Отже, до списку носіїв військових звань у гірничорудній промисловості, причетних до історії нашого Криворізького гірничорудного інституту [2, с. 61-64], можемо додати як його ім'я, так і імена, що вміщені у цьому наказі, а саме: С.М. Мелешкін, К.В. Кудряшев, А.Н. Шильман, М.М. Бринза, А.Д. Поліщук [1, арк. 50].

Робота у «Кривбасруді» була надзвичайно успішною. Якщо за підсумками 1947 р. шахтоуправління ім. Дзержинського виконало виробничий план лише на 67 – 99 % (найгірше по розвідувальних роботах на 67,9 %, найкраще – по якості – на 99,7 %), то під керівництвом А.П. Жмайла показники зросли вже у першому кварталі 1948 р., а саме: виробничий план з видобутку руди був виконаний на 100,5 %, з розвідувальних робіт – на 109,4 %, з якості – на 100,4 % [1, арк. 9].

Наказом за № 40/к від 6 березня 1951 р. за підписом І. Тевосяна А.П. Жмайла було призначено управляючим рудоуправління ім. Дзержинського тресту «Дзержинськруд» [1, арк. 4]. На цій посаді наш випускник перебував до березня 1955 р. Наказом Мінчормету СРСР за № 42/к від 5 березня 1955 р. його було призначено керувати трестом «Ленінруда». 14-й запис у Трудовій книжці А.П. Жмайла, датований 22 березня 1955 р., став останнім у його трудовій біографії [1, арк. 60-61].

Очолюючи «Ленінруду», 19 липня 1958 р. Андрій Павлович Жмайло зазнав найвищого у своєму житті тріумфу – Постановою Президії Верховної Ради СРСР за видатні успіхи у справі розвитку чорної металургії йому було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці [1, арк. 65-66]. На той момент наш випускник вже був нагороджений двома орденами Леніна, орденом Трудового Червоного Прапора, медалями «За доблесну працю в Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.» та «За відбудову підприємств чорної металургії Півдня» [1, арк. 62-64].

Висновки. Трудова біографія Андрія Павловича Жмайла була насичена вагомими подіями, злетами, переконливими успіхами і прикритими падіннями. Один із перших випускників нашого навчального закладу прожив гідне життя, мав міцну сім'ю, виховав доньку і двох синів. 23 вересня 1961 р. він пішов з життя, недоживши навіть до 58-ми років! Криворізька газета «Червоний гірник» вмістила на своїх шпальтах дуже зворушливий некролог, написаний колегами і друзями А.П. Жмайла [1, арк. 67]. Останній за свідчує актуальність тогочасних ціннісних орієнтацій: самовіддана праця в ім'я суспільного блага реалізує і звеличує людину, залишає після неї важливі здобутки і добру пам'ять.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Архів Музею історії Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет» (далі АМІ ДВНЗ «КНУ»). – Ф. 1 «Персоналії. – Оп. 2. – Спр. 80 «Жмайло Андрій Павлович». – 126 арк.
2. Дояр Л.В. Військові звання у радянській промисловості та їх носії у Криворізькому гірничорудному інституті/ Л.В. Дояр// Сталій розвиток промисловості та суспільства. Матеріали Міжнародної науково-технічної конференції, ДВНЗ «КНУ», 20-22 травня 2015 р. У 2-х т. – Кривий Ріг, 2015. – Т. 2. – 116 с.
3. Дояр Л.В. Жмайло Андрій Павлович: від судового вироку до Героя Соціалістичної Праці/ Л.В. Дояр// Університетські новини. – 2016. – січень.
4. Дояр Л.В. Про війну — мовою документів. Воєнний літопис КГРІ (1941-1945 рр.)/ Л.В. Дояр. – Кривий Ріг: Вид. Р.А. Козлов, 2013. – 304 с.
5. Дояр Л.В. Уславлені ровесники – місто і університет/ Л.В. Дояр. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2012. – 120 с.
6. Енциклопедія Криворіжжя у 2-х т./[упор. В.П. Бухтіяров]. – Кривий Ріг: ЯВВА, 2005. – Т. 1. – 2005. – 704 с.
7. Криворізький залізорудний басейн/ [Авт. кол.: Ю.Г. Вілкул, Л.В. Дояр, М.І. Дядечкін та ін.]. – Кривий Ріг: Видавничий центр КТУ, 2006. – 583 с.
8. Криворізький технічний університет/ [М.Й. Боярко, В.А. Дворніков, Г.Х. Отверченко та ін.]. За заг. ред. В.Ф. Бизова. – Кривий Ріг: Мінерал, 1997. – 117 с.
9. Криворізький технічний університет/ [Авт. – упор.: В.С. Білецька, В.О. Бойко, Л.Л. Горбенко та ін.]. – Кривий Ріг: Мінерал, 2002. – 126 с.
10. Криворізький технічний університет 85 років/ [Авт. кол.: А.Г. Темченко, М.Т. Кравець, М.І. Ступнік та ін.]. – Кривий Ріг: Видавничий центр КТУ, 2007. – 140 с.
11. Криворожский горнорудный институт/ [Н.М. Акименко, З.С. Архангородский, И.А. Бадица и др.]. Отв. ред. Н.И. Стариков – Львов: Изд-во Львовского университета, 1972. – 184 с.
12. Криворожский горнорудный институт/ [Сост.: Н.И. Боярко, В.Ф. Бызов, Г.И. Ванина и др.]. – Москва: Недра, 1992. – 207 с.

Стаття надійшла до редакції 22.01.2016

REFERENCES:

1. Arkhiv Muzeyu istoriyi Derzhavnoho vyshchoho navchal'noho zakladu «Kryvoriz'kyi natsional'nyy universytet» (dali AMI DVNZ «KNU») (Archive of the State Museum of History of the university «Kryvyi Rih National University»). F. 1 «Personaliyi. Op. 2. Spr. 80 «Zhmaylo Andriy Pavlovych» (in Ukrainian).
2. Doyar, L.V., 2015. Viyskovi zvannya u radyanskyi promislivosti ta yih nosiyi u Kryvorizkomu girnichorudnomu instituti (Military ranks of Soviet industry and their carriers in Kryvyi Rih Mining Institute). Staliy rozvitok promislivosti ta suspilstva. Materiali Mizhnarodnoyi naukovo-tehnichnoyi konferentsiyi, DVNZ «KNU», 20-22 travnya 2015 r. U 2-h t., vol. 2. Kriviy Rig (in Ukrainian).
3. Doyar, L.V., 2016. Zhmaylo Andriy Pavlovich: vid sudovogo viroku do Geroya Sotsialistichnoyi Pratsi (Zhmaylo Andrei Pavlovich from the court's judgment to the Hero of Socialist Labor). Universitetski novini (in Ukrainian).
4. Doyar, L.V., 2013. Pro viynu — movoyu dokumentiv. Voenniy litopis KGRI (1941-1945 rr.). (On War - language documents. Military Chronicle KMI (1941-1945)). Kriviy Rig (in Ukrainian).
5. Doyar, L.V., 2012. Uslavleni rovesniki – misto i universitet (Famous peers - city and university). Vidavnichiy dim, Kriviy Rig (in Ukrainian).
6. Entsiklopediya Krivorizhzhya u 2-h t. (Encyclopedia Kryvorizhzhya). 2005. YAVV A, vol. 1, Kriviy Rig (in Ukrainian).
7. Krivorizkiy zalizorudniy baseyn (Kryvyi Rih iron pool). 2006. Vidavnichiy tsentr KTU, Kriviy Rig (in Ukrainian).
8. Krivorizkiy tehniichniy universitet (Kryvyi Rih Technical University). 1997. Mineral, Kriviy Rig (in Ukrainian).
9. Krivorizkiy tehniichniy universitet (Kryvyi Rih Technical University). 2002. Mineral, Kriviy Rig (in Ukrainian).
10. Krivorizkiy tehniichniy universitet 85 rokiv (Kryvyi Rih Technical University '85). 2007. Vidavnichiy tsentr KTU, Kriviy Rig (in Ukrainian).
11. Krivorozhskiy gornorudniy institut (Krivoy Rog Mining Institute). 1972. Izd-vo Lvovskogo universiteta (in Ukrainian).
12. Krivorozhskiy gornorudniy institut (Krivoy Rog Mining Institute). 1992. Nedra. Moscow (in Ukrainian).

Дояр Лариса Василівна – кандидат історичних наук, доцент
Криворізький національний університет
Адреса: 50027, м. Кривий Ріг, вул. XXII партз'їзду, 11
E-mail: lardo07@rambler.ru

Doyar Larisa Vasilivna – PhD in history, associate professor
Kryvyi Rih national university
Address: 11, XXII Party Congress Str., Kryvyi Rih, 50027, Ukraine
E-mail: lardo07@rambler.ru